

DEN NORSKE KIRKE

Hamar bispedømmeråd

Hamar biskop

Kulturdepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 OSLO

Dato: 14.08.2013

Vår ref: 13/130-6 FKN

Deres ref:

Høring - NOU 2013: 1 Det livssynsåpne samfunn

Med dette oversendes felles høringsuttalelse fra følgende to høringsinstanser:

Hamar biskop og Hamar bispedømmeråd

Hamar bispedømmeråd og Hamar biskop (høringsinstansene) er glad for utvalgets arbeid med NOU 2013: 1 Det livssynsåpne samfunn. I det følgende vil høringsinstansene uttale seg med utgangspunkt fra vårt ståsted i Hamar bispedømme (Hedmark og Oppland fylker). Vi vil begrense uttalelsen til noen av høringsens hovedpunkt og enkelte av de konkrete forslagene.

I. Innledning

Utvalget viser mange steder til den mangfoldige tros- og livssynssituasjonen som finnes ikke minst i Oslo. **Det religiøse og livssynsmessige landskapet i Hamar bispedømmes lokalsamfunn er annerledes enn i Oslo og enkelte av landets store byer.** Tallene fra SSB i 2012 viser at 84,9 % av befolkningen i bispedømmet tilhører Den norske kirke, mens 9,7 % er ikke registrert. Andre kristne trossamfunn har 3,1 %, Human-Etisk forbund har 1,4 %, islam har 0,9 %. Selv om denne sammensetningen er vesentlig annerledes i Hamar enn i Oslo bispedømme, vil utvalgets grunnleggende prinsipper også være en god rettesnor i møte med det økende etniske, kulturelle og religiøse mangfoldet i Hedmark og Oppland. Høringsinstansene støtter de 8 grunnleggende prinsipper for en helhetlig tros- og livssynspolitik.

Høringsinstansene slutter seg til Kirkemøtets kritikk av utredningens religionsforståelse.¹ Utvalgets definisjon av religion og livssyn er for snever.² Folk i vårt bispedømme uttrykker først og fremst sin religiøsitet gjennom kirkens ritualer. Gjennom avgjørende øyeblikk i folks liv som fødsel, død, overgang fra barn til voksen, inngåelse av ekteskap, høytider og kriser viser kirkemedlemmene sin tilhørighet gjennom dåp, konfirmasjon, vigsel, begravelse, gudstjenester

¹ «NOU 2013: 1 legger en overraskende ensidig kognitivt og aktivitetsbasert forståelse av religion til grunn. Religion er mer enn en gruppe mennesker som slutter seg til samme tro og oppfatning om de store eksistensielle spørsmålene, og mer enn summen av aktiviteter i et trossamfunn. Kirkemøtet vil understreke at religion blant annet også er kultur – taus så vel som artikulert, riter, praksiser, tradisjoner, opplevelser, holdninger, emosjoner, sanselige erfaringer, normgrunnlag, verdssystemer og individuelle og kollektive identiteter. Utvalgets reduksjonistiske tilnærming til religion rammer ikke bare kristen religion, men også andre religioner. Utformingen av en mer helhetlig tros- og livssynspolitik må basere seg på en bredere religionsforståelse.» (Kirkemøtet 2013)

² «Det kan være hensiktsmessig å definere livssyn slik at religion inngår som en type livssyn. En vil da ha religiøse og sekulære livssyn. Et livssyn vil bestå av det et menneske mener om de «største» spørsmålene i livet. Et religiøst livssyn vil som oftest innbefatte en tro på en guddommelig makt, mens et sekulært livssyn ikke vil ha en slik oppfatning. Livssyn vil ellers ha oppfatninger om menneskets plass i tilværelsen og en holdning til sentrale etiske spørsmål.» (s. 85 NOU 2013: 1)

og markeringer i kirkerommet. I hvert lokalsamfunn i bispedømmet blir folk ivaretatt av kirkelig ansatte. Det er av betydning både for enkeltmennesket og lokalsamfunnene at ritualene blir opprettholdt. Folkekirken står sterkt i Hedmark og Oppland, og den er en del av vår kultur og historie. Denne nærhet mellom samfunn og kristen tilhørighet finner vi i store deler av landet, mens det enkelte steder, særlig i Oslo, er et mer sammensatt bilde. Utvalget kunne med fordel tatt dette perspektivet bedre med i en utredning som skal favne hele landet.

Aktiv støttende tros- og livssynspolitik er bra for folk og samfunn

Tro og livssyn skal ha plass i det offentlige rom og vurderes av utvalget som verdifullt, ikke bare for den enkelte borger, men for samfunnet som sådan. Dette er en god begrunnelse for at staten aktivt bør tilrettelegge for at alle borgere kan utøve tro og at rammebetingelsene for tros- og livssynssamfunnene er gode, også gjennom økonomiske støtteordninger. Biskop og råd slutter seg til utvalgets flertall i disse vurderingene, og vil berømme flertallet for en grundig og bærekraftig argumentasjon for en offentlig aktivt støttende politikk på området.

Høringsinstansene vil også vise til Enger-utvalget (*NOU 2013: 4 Kulturutredningen 2014*) som beskriver Den norske kirke som en viktig kulturinstitusjon i kraft av sin rolle som forvalter av landets religiøse kunnskapstradisjoner og rituelle liv, som møteplass i samfunnet og pådriver for folkeopplysningsarbeid. Biskop og bispedømmeråd vil som Enger-utvalget fastholde at den kirkelig relaterte kulturarven er et verdifullt grunnlag for identitets- og meningsskapning også i det livssynsåpne samfunn.

Samtidig som høringsinstansene er opptatt av at samfunnet i større grad må tilpasse seg et større mangfold av religioner og livssyn, er det viktig for samfunnet at medlemmene i Den norske kirke ikke får et dårligere tilbud som følge av dette. Selv om Den norske kirkes medlemsandel i befolkningen er noe synkende, er medlemstallet stabilt rundt 3,8 millioner. Det er økning i folketallet, som hovedsakelig kommer av tilflytting til Norge, som er årsak til at medlemsandelen synker. Antall medlemmer i Den norske kirke med behov for religiøs betjening er tilnærmet uendret. En helhetlig tros- og livssynspolitik bør derfor ta hensyn til voksende minoriteter ved å supplere tilbud og tilføre nye økonomiske ressurser. **Det vil være en uheldig start for et mer livssynsåpent samfunn dersom majoriteten opplever at kontaktflaten med deres trossamfunn blir redusert eller fjernet.**

II. Tro og livssyn i det offentlige rom

a. Det er ikke grunnlag for å endre skolens formålsparagraf

Høringsinstansene støtter mindretallet i utvalget, og mener at slik Grunnlovens § 2 er formulert, er det ikke grunnlag for å endre skolens formålsparagraf. Formålsparagrafen har nylig blitt vedtatt av Stortinget. Det er nå behov for å fokusere på hvordan opplæringens formål skal tolkes og prege skolen.

Når det gjelder religion i skolen er høringsinstansene bekymret over at religion er tatt ut som en del av den obligatoriske lærerutdanningen. Dette vil på sikt kunne få dramatiske konsekvenser for skolens evne til å fremme forståelse for ulike kulturelle og religiøse betingelser hos elevene, slik at de kan møte hverandre med god kunnskap om hverandres bakgrunn.

b. Nasjonale markeringer må favne mangfoldet

Riter og markeringer har vist seg å være viktig for folk etter katastrofer og ulykker. Biskop og bispedømmeråd støtter utvalget i at nasjonale markeringer må favne mangfoldet av religioner og livssynssamfunn i Norge. Intensjonen om å inkludere må ikke stå i veien for å bruke den lokale kirkes erfaring i å legge til rette for verdige ritualer og markeringer i lokalsamfunnene. Signaler om innstramming vil kunne medføre betydelig usikkerhet og uro på lokalt nivå. Offentlige personer lokalt og nasjonalt må fortsatt kunne delta ved markeringer i kirkene slik det ble gjort etter 22. juli. Lokalsamfunnene trenger ritualene som tidligere har hjulpet mange i ulykker og krise.

c. Kirkevalg bør holdes i tilstøtende lokaler med offentlige valg

Biskop og bispedømmeråd går mot utvalgets konklusjon om at det ikke bør holdes kirkevalg i

tilstøtende lokaler samtidig med offentlige valg. Kirkevalg samtidig med offentlige valg har vist seg å være avgjørende for å oppnå høyere valgdeltagelse i kirken, og slik bidratt til å styrke kirkelige organers demokratiske legitimitet. Dette er i tråd med det politiske premiss for en mer selvstendig kirke. Tydelig avgrensing og god skilting gjør det klart for velgerne at kirkevalget er adskilt fra det offentlige valget.

III. Tros- og livssynstjeneste i offentlige institusjoner

Høringsinstansene støtter utvalgets konklusjon om at alle brukere av offentlige institusjoner har krav på religiøs og livssynsmessig betjening. Dagens ordning må tilpasses mangfoldet i befolkningen. Ettersom medlemsantallet og behovet for religiøs betjening i Den norske kirke er stabilt, bør denne tilpasningen finansieres ved at de offentlige institusjonene tilføres økte ressurser. I tillegg til religiøs og livssynsmessig betjening, ivaretar Den norske kirke som folkekirke et spesielt samfunnsansvar, blant annet gjennom sin tjeneste i offentlige institusjoner. Med sitt grunnlag i kristne og humanistiske verdier, stadfestet i Grunnloven, har Den norske kirke et særlig ansvar som tilrettelegger, kompetansebærer og samtalepartner for alle, både institusjoner og enkeltpersoner. Å svekke kirkens samfunnsansvar her, er å svekke tjenesten og kompetansen i offentlige institusjoner.

a. Nye stillinger bør opprettes i kriminalomsorgen

Biskop og bispedømmeråd støtter utvalgets flertall som foreslår at det opprettes statlig finansierte stillinger for personell ved fengslene fra andre tros- og livssynsretninger, men vi støtter ikke forslaget om at nye stillinger bør finansieres ved å gjøre om enkelte av dagens stillinger. Høringsinstansene merker seg at Den norske kirkes utgifter til fengselsprestene inngår i beregningsgrunnlaget for tilskudd til andre tros- og livssynssamfunn. Men selv om staten dermed allerede gir støtte som tros- og livssynssamfunnene kan benytte til religiøse eller livssynsmessige tjenester i fengslene, vil sannsynligvis økte ressurser være nødvendig for å få realisert opprettelse av nye stillinger.

b. Sikre religiøs og livssynsmessig betjening i Forsvaret

Høringsinstansene støtter utvalgets flertall i at det fortsatt bør være fast ansatt tros- og livssynspersonell i Forsvaret. Det bør sikres religiøs og livssynsmessig betjening av alle, gjennom ekstra kompetanse eller egne stillinger.

c. Et bredere tilbud på sykehusene bør ikke medføre reduksjon av sykehusprestestillinger

Sykehusprestetjenesten inngår i en helhetlig omsorg for pasientene. Sykehusprestetjenestens bidrag til en vid omsorgstenkning og praksis er en viktig del av tilbudet ved sykehusene. Biskop og bispedømmeråd ser behovet for at den religiøse og livssynsmessige tjenesten ved sykehusene suppleres slik at den bedre tar hensyn til andre religioner og livssyn. Nye stillinger bør ikke lede til reduksjon av eksisterende sykehusprestestillinger. Erfaringer fra bispedømmet er at behovet for sykehusprestestillinger er større enn dagens bemanning. Bemanningen bør korrespondere med folks tilhørighet til ulike religioner i opptaksområdet. Vi er enige i utvalgets betoning av at kravet til profesjonalitet og kompetanse ikke reduseres. Dette bør vektlegges ved en eventuell omlegging av denne tjenesten.

d. Kirken må fortsatt være en del av samfunnets kriseberedskap

Kirken bistår i dag redningsetatene og kommunene i deres håndtering av kriser. Biskop og bispedømmeråd støtter utvalget i at alle uavhengig religion eller livssyn må bli ivarettatt på best mulig måte ved kriser. Men når utvalget også peker på at ingen tros- eller livssyn må gis noen særstilling må dette balanseres mot behovet for kompetanse og den faktiske samfunnssituasjonen. I stedet for å la likebehandling resultere i at kirken blir fjernet fra planlegging og ledelse i dette arbeidet, bør andre religioner og livssyn involveres bedre gjennom fleksible ordninger. Med sin erfaring med sorg og kriser er presten en viktig ressurs i mange lokalsamfunn. Å gi avkall på kirkelig kompetansen knyttet til krisehåndtering og formidling av dødsbudskap vil være uheldig. I vårt bispedømme er det store flertallet fortsatt medlemmer i Den norske kirke. Kirkelige ansatte vil derfor uansett bli involvert ved alle store katastrofer og

ulykker. Manglende samordning i rutiner og svekket totalberedskap kan bli resultatet dersom kirkelige ansatte blir utelukket fra beredskapsarbeidet.

IV. Tros- og livssynssamfunn bør fortsatt ha delegert vigselfmyndighet

Biskop og bispedømmeråd støtter mindretallets syn om delegert vigselfmyndighet. Det er lange tradisjoner for kirkelig vigself i Hamar bispedømme. Vigselfmyndigheten har blitt forvaltet på en god måte. Det sivilrettslige med prøving av ekteskap, juridisk «kontroll» og oppføring av vitner, er allerede ivarettatt av sivilsamfunnet gjennom folkeregisteret. Nåværende ordning gir reell valgfrihet med et desentralisert tilbud. Vi kan ikke se at de grunner som flertallet presenterer er gode nok til å ta vigselfmyndigheten fra kirken. Det vil være uklokt og unødvendig å ta bort trossamfunns vigselfmyndighet. Det er folks frihet som blir begrenset og ikke trossamfunnets dersom den enkelte må innom en lensmann eller dommer for å gifte seg. Tap av vigselfmyndigheten vil kunne medføre at kirkens ritualer oppleves mindre tilgjengelig for flere av kirkens medlemmer og vil derfor være et negativt bidrag i å styrke tros- og livssyns plass i samfunnet.

V. Gravferdsforvaltningen bør fortsatt forvaltes av Den norske kirke.

Høringsinstansene opplever ikke at det er noen motsetning mellom likebehandling av livssyn og samfunnsoppgaver lagt til Den norske kirke. Erfaringer og brukerundersøkelser viser at gravferdsmyndighetens livssynstilhørighet har bidratt til forståelse for behov og ønsker hos mennesker med et annet livssynsståsted. Nøytrale kommunale forvaltningsorgan kan ikke være en forutsetning for et likeverdig tilbud om livssynsmangfold. Det er stor tilfredshet med måten kirkelige fellestråd utfører gravferdsforvaltningen på. Ståsettutvalget bekrefter at Den norske kirke har utført sitt gravferdsansvar på en god måte, også overfor dem med annen tro eller livssyn. Stortinget vedtok i 2011 endringer i gravferdsloven som ivaretar ytterligere hensynet til minoriteter. Få, om noen offentlige tjenesteområder reguleres av en lovgivning hvor livssynsrelaterte hensyn gis så tydelig oppmerksomhet og utløser så klare rettigheter. Trossamfunnenes adgang til å etablere egne gravplasser blir omtrent ikke brukt, da de felles gravplassene i stor grad kommer ulike behov i møte. Et stort flertall av alle begravelser skjer i regi av Den norske kirke. I 2011 var det 91,5 %. Det er derfor også av denne grunn hensiktsmessig at den praktiske forvaltningen av alle gravferder ligger til kirkelig fellestråd. Høringsinstansene merker seg også at i Sverige, hvor statskirkeordningen opphørte i 2000, har de konkludert med at gravferdsforvaltningen best ivaretas av Svenska kyrkan.

VI. Gjeldende ordning med fødselsmelding til tros- og livssynssamfunn opprettholdes

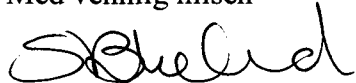
Biskop og bispedømmeråd støtter ikke utvalget i at fødselsmelding om trostilhørighet til folkeregisteret fra sykehus og lignende avskaffes. Opphør av denne ordningen vil være et negativt bidrag til den styrking av tros- og livssyns plass i samfunnet som utvalget ellers er opptatt av. Som et barnedøpende trossamfunn er dåpen et sentralt rituale for Den norske kirke. Fødselsmeldingene gjør det mulig for Den norske kirke å sende ut invitasjon til dåp til medlemmer som har fått barn. I stedet for å ta bort en viktig ordning for Den norske kirke, bør det legges til rette for at andre religioner og livssyn også får nødvendig hjelp til registrering.

VII. Offentlig støtte til vernede og fredede kirkebygg bør videreføres

Kirkebyggene har mange steder stor betydning for stedets identitet og innbyggernes stedstilhørighet, uavhengig deres tilhørighet i tros- og livssynssamfunn. Det er derfor ikke tilstrekkelig å betrakte kirkebyggene som lokaler for Den norske kirkes aktivitet. I mange kommuner er kirken det eldste bygget, og er en del av den kulturelle grunnmuren i Norge. Det er derfor avgjørende at samfunnet også i fortsettelsen tar et særlig ansvar for å sikre og vedlikeholde kirkebyggene. En slik støtte bør være del av en bredere kulturpolitikk.

Høringsinstansene er glad for at utvalget mener at offentlig støtte til vernede og fredede kirkebygg bør videreføres. Også bygg tilhørende andre trossamfunn kan være omfattet av særlige ordninger for bygg med kulturminneverdier.

Med vennlig hilsen

Siv S. Birkeland e.f.
stiftsdirektør

Freddy Knutsen
kirkefagsjef

Direkte innvalg: 62 55 03 53